

Jakich kompetencji potrzebuje współczesny dziennikarz? Uwagi na marginesie

KAZIMIERZ WOLNY-ZMORZYŃSKI

Uniwersytet Śląski

Streszczenie

W zawodzie dziennikarza konieczna jest nieustająca, niewymuszona ciekawość świata, zdarzeń i ludzi, łatwość nawiązywania rozmowy i dociekliwość. Dziennikarz powinien być osobą energiczną, odporną na stres, rzetelną, spostrzegawczą, umiejącą docierać do źródeł informacji, potrafiący dokonać odpowiedzialnej selekcji informacji, by decydować, co można ujawnić, a co powinno się zachować do własnej wiadomości.

Słowa-klucze: dziennikarz, kompetencja, odwaga, kultura osobista, wiedza.

Abstract

Welche Kompetenzen braucht ein moderner Journalist? Anmerkungen am Rand.

Der Beruf eines Journalisten erfordert steandige ungezwungene Neugier auf die Welt, Ereignisse und Menschen, Gesprächsbereitschaft. Ein Journalist sollte ein energischer Mensch sein, stressresistent, zuverlässig, scharfsinnig, in der Lage Informationsquellen zu erreichen, in der Lage sein eine verantwortungsvolle Auswahl von Informationen zu treffen, um zu entscheiden, was offengelegt werden darf und was unter dem eigenen Wissen bleiben soll.

Schlüsselwörter: der Journalist, die Kompetenz, der Mut, persönliche Kultur, das Wissen.

I. WSTĘP

Najważniejsze są fundamenty! To nic nowego, ale jakże dzisiaj znajomość fundamentów uwiera...

Większość osób dzisiaj nawet nie zwraca na nie uwagi, w ogóle się nimi nie przejmuje, albo robi wrażenie, że zapomina o nich, albo na ich miejsce wprowadza nowe standardy (i dobrze, bo należy iść z duchem czasu), ale nie wolno burzyć tego, co istotne. A istotą dziennikarstwa jest misja w pełnym tego słowa znaczeniu, poświęcenie się dla drugiego człowieka, informowanie go o tym, co ważne, wreszcie dobre relacje z ludźmi.

Kim jest dziennikarz? Jakich kompetencji potrzebuje?

Prawdziwym dziennikarzem jest się 24 godziny na dobę. W tym zawodzie konieczna jest nieustająca, niewymuszona ciekawość świata, zdarzeń i ludzi, łatwość nawiązywania rozmowy i dociekliwość.

Kapuściński powtarzał, że dziennikarz nie może być cynikiem. To ma być człowiek dobry, kochający ludzi, umiejący wczuwać się w ich problemy, cichy i pokorny¹.

Marta Januszewska (PR 1) mówi, że dziennikarz *chodzi po słonecznej stronie życia i wierzy, że każdy człowiek z zasady chce być dobry*².

Współczesne dziennikarstwo jest w coraz większym stopniu pracą zespołową, wymagającą umiejętności działania w grupie, umiejętnego podziału zadań i podporządkowania własnych ambicji celowi działania. Pozycję „gwiazdy” osiągną dziennikarze zwykle po wielu latach, tylko nieliczni, mądrzy i pracowici.

Dzisiaj niestety większość dziennikarzy „gwiazdorzy”, stają się celebrytami. Pisały na ten temat m.in.: Weronika Świerczyńska w pracy *Od dziennikarza do celebryty. wizerunek dziennikarza jako narzędzie marketingowe kampanii informacyjnych*³, czy Joanna Szyłko-Kwas⁴.

¹ R. Kapuściński: *To nie jest zawód dla cyników*. Warszawa 2013.

² *Ludzie Polskiego Radia*. Marta Januszewska: <https://www.polskieradio.pl/Ludzie/1583738,Marta-Januszewska>

³ W. Świerczyńska: *Od dziennikarza do celebryty. Wizerunek dziennikarza jako narzędzie marketingowe kampanii informacyjnych*. „e-Politikon. Kwartalnik Naukowy Ośrodka Analiz Politologicznych Uniwersytetu Warszawskiego” 2014, nr XII, s. 225–241.

⁴ J. Szyłko-Kwas: *Twórcza postawa dziennikarza źródłem zmian w przekazie medialnym*. W: *Media i Społeczeństwo. Nowe strategie komunikacyjne*. Red. M. Sokołowski. Toruń 2008.

Dziennikarz powinien być osobą energiczną, odporną na stres, rzetelną, spostrzegawczą, umiejącą docierać do źródeł informacji, żądny wiedzy, potrafiący dokonać odpowiedzialnej selekcji informacji, by decydować, co można ujawnić, a co powinno się zachować do własnej wiadomości (mający poczucie taktu, umiejący się zachować w każdej sytuacji). Szczególnie teraz – w dobie dziennikarstwa opartego przede wszystkim na informacjach negatywnych i sensacjach, taka umiejętność jest szczególnie istotna.

II. KOMPETENCJE

Przydają się także: koncentracja uwagi, rzetelność, zdolność do analizy informacyjnej i umiejętność sprawnego pisania poprawną polszczyzną. Bardziej konkretne predyspozycje zależą również od rodzaju dziennikarstwa, które nas interesuje.

W dziennikarstwie prasowym lekkie pióro i znajomość zasad gramatyczno-stylistyczno-ortograficznych, w dziennikarstwie radiowym dochodzi – odpowiednia barwa głosu i doskonała dykcja, telewizyjnym bardzo ważnym elementem jest świadomość ciała i przyjemny wygląd.

Dzisiaj tego nikt nie przestrzega: większość (jak nie wszyscy) marzy o pracy w telewizji, bo telewizja daje szybką sławę, dziennikarz prasowy nie zwraca uwagi na to, jak pisze i co pisze, bo jego błędy ortograficzne a nawet stylistyczne „poprawi komputer”.

Praca nad kulturą i stylistyką języka idzie w zapomnienie, a to błąd. Dziś bardzo zaniedbuje się przestrzeganie zasad poprawności językowej. Z poprawnością językową wiąże się nie tylko kultura słowa, ale kultura osobista: jak mówi dziennikarz, czy ma bogate słownictwo. Redaktor Bogdan Tomaszewski, mistrz słowa, wzór dziennikarstwa, bez przerwy powtarzał, że dziennikarz czy to prasowy, radiowy, czy telewizyjny powinien nie tylko dużo czytać, ale także bardzo dużo pisać, ponieważ wyrabia w sobie tę łatwość panowania nad językiem właśnie poprzez pisanie⁵;

- ✓ w radiu i telewizji pracują dziennikarze, którzy mają wadę wymowy (seplenienie, rotacyzm).

⁵ Por. *Sen o szkockiej orkiestrze*. Rozmowa z Bohdanem Tomaszewskim. „Rzeczpospolita” z 10 sierpnia 2001 roku, s. A8.

- ✓ Dziennikarz obecnie nie może lekceważyć znajomości języków obcych, bez której dziś nie da się już funkcjonować w tym zawodzie nawet, jeśli zamierza zostać specjalistą od publicystyki kulinarnej. W globalnym świecie trzeba umieć błyskawicznie zdobywać informacje, zatem angielski na wysokim poziomie to absolutna podstawa, tym bardziej że na rynku panuje ogromna konkurencja i znajomość języka jest podstawą. Znajomość innych języków obcych jest dodatkowo mile widziana.

III. ERUDYCJA

Zgłębianie wiedzy: to nie tylko kontakty z ludźmi i rozmowy z nimi i od nich dowiadywanie się o świecie. To przede wszystkim wrodzona ciekawość świata, lektura książek, czasopism. Pogłębianie wiedzy w danej dziedzinie, która tak naprawdę interesuje i pociąga dziennikarza.

IV. KULTURA OSOBISTA

Bardzo ważne jest wyczucie taktu. Dobre zachowanie, przestrzeganie zasad *savior-vivru*. Niestety dzisiaj nie tylko dziennikarze, ale większość ludzi nie umie się zachować, nie ma wyczucia: co wolno, czego nie wolno, o co wypada zapytać lub nie.

Oriana Fallaci wyznawała zasadę, że dziennikarz musi zapytać swego rozmówcę o wszystko, tylko musi wiedzieć jak sformułować pytanie, aby osiągnąć cel. Musi mieć wyczucie chwili. Dzięki swym wywiadam ze sławami polityki światowej stała się autorytetem⁶.

Dziś dziennikarzom wydaje się, że gdy są bardziej bezczelni, wulgarni, to są bardziej interesujący. Dla masy i motłochu tak, na co zwracał już na to przed laty uwagę Jerzy Chłopecki w pracy *Schyłek demokracji. Motłoch i jego przywódcy*⁷.

⁶ O. Fallaci: *Wywiad z historią*. Przeł. A. Czepnik, A. Osmólska-Mętrak, J. Ugniewska. Warszawa 2012 oraz *Taż: Wywiad z władzą*. Przeł. H. Borkowska. Warszawa 2012.

⁷ J. Chłopecki: *Schyłek demokracji. Motłoch i jego przywódcy*. W: *Od społeczeństwa industrialnego do społeczeństwa informacyjnego*. Red. A. Siwak. Kraków 2007, s. 83. Jerzy Chłopecki był zainspirowany tekstem Jose Ortegi y Gasset: *Bunt mas i inne pisma socjologiczne* (I wydanie hiszpańskie, wydawca Galo Saez 1929 rok). Jose Ortega y Gasset w swym dziele ostrzegał przed masą społeczną. Widział w niej przyczynę zła, która doprowadzi ludzkość do upadku intelektualnego i kulturalnego, „bunt mas” wydzierał bowiem elitom kierowniczą rolę w życiu, spychał elitę na margines.

Natomiast Waldemar Łysiak na współczesne negatywne zmiany w zachowaniu dziennikarzy reaguje bardzo dobitnie:

ogromna większość informacji [...] jest dziś absorbowana dzięki mediom elektronicznym, które wiedząc o tym, produkują ile mogą, a że wiedzą również, iż ta strawa trafia głównie do debilów – produkują jak najwięcej debilów. Z jednej strony biegnie tedy twórczość dla nieźle wykształconych idiotów (salonowa papka propagandowa lansująca „polityczną poprawność” tudzież pseudooświeceniowe bzdety scjencyjne), a z drugiej strony, jeszcze szerszą (dużo szerszą) falą, twórczość dla gorzej wykształconych lub niewykształconych idiotów⁸.

Cywilizacja poszła szybko do przodu, ale niestety wraz z jej rozwojem poziom kulturalny społeczeństwa wcale nie wzrósł. Obraz masy odbija się w mediach jak w lustrze.

Dziś od dziennikarza wymaga się znajomości technik i technologii a nie etycznego przygotowania do zawodu. Ważne jest jak się sprzedaje informacje, a nie, co jest sensem tej informacji. Dlatego nie wolno ignorować etycznego przygotowania do zawodu.

Dziennikarz musi dokonywać wyborów moralnych często w jednej sekundzie, kiedy przeprowadza wywiad, czy nadaje transmisję na żywo⁹. To wymaga przygotowania etycznego, dlatego etyka dziś powinna być jednym z przedmiotów podstawowych na dziennikarstwie, bo z domu niewiele obecnie młodzi wynoszą!

Wszystkie powyższe elementy składają się na to, że dziennikarz staje się autorytetem: epistemicznym (wiedza), potem dopiero deontycznym – pozycja zawodowa (pełnione funkcje), wreszcie moralnym, ale z tym ostatnim bywa różnie.

Dziennikarz musi być w pełnym tego słowa znaczeniu dobrym człowiekiem!!!

Reszta sama przyjdzie (oprócz talentu, bo ten też trzeba mieć).

Niech za podsumowanie posłużą poniższe słowa z listów świętego Piotra:

Odrzućcie wszelkie zło, wszelki fałsz i obłudę, zawiść i wszelkie obmowy! (1P 2, 1).

Jesteście ludźmi wolnymi, nie wykorzystujcie więc wolności jako pretekstu do czynienia zła. Jako słudzy Boga wszystkim okazujcie szacunek! (1P 2, 16–17).

Kochajcie się po bratersku, bądźcie miłośni i pokorni! Nie odpłacajcie złem za zło ani obelgą za obelgę! Przeciwnie, odpowiadajcie dobrym słowem, gdyż Bóg was powołał, abyście otrzymali błogosławieństwo (1P 3, 8–9).

⁸ W. Łysiak: *Karawana literatury*. Warszawa 2013, s. 177.

⁹ *Pisanie. Z Ryszardem Kapuścińskim rozmawia Marek Miller*. Warszawa 2012, s. 179.

Bądźcie jednak delikatni i pełni respektu. Zachowujcie czyste sumienie, aby zawstydzić tych, którzy was oczerniają i urągają waszemu chrześcijańskiemu postępowaniu (1 P 3, 16).

[...] wytrwale miłujcie się nawzajem, bo miłość przebacza wiele grzechów. Bądźcie dla siebie gościnni i nie narzekajcie (1 P 4, 8–9).

Dołóżcie wszelkich starań, aby do waszej wiary dołączyć prawość, do prawości poznanie, do poznania opanowanie, do opanowania wytrwałość, do wytrwałości pobożność, do pobożności braterską życzliwość, a do życzliwości braterskiej miłość (2 P 1, 5–7).

Literatura

1. Chłopecki J.: *Schyłek demokracji. Motłoch i jego przywódcy*. W: *Od społeczeństwa industrialnego do społeczeństwa informacyjnego*. Red. A. Siwak. Kraków 2007.
2. Fallaci O.: *Wywiad z historią*. Przeł. A. Czepnik, A. Osmólska-Mętrak, J. Ugniewska. Warszawa 2012.
3. Fallaci O.: *Wywiad z władzą*. Przeł. H. Borkowska. Warszawa 2012.
4. Kapuściński R.: *To nie jest zawód dla cyników*. Warszawa 2013.
5. *Ludzie Polskiego Radia. Marta Januszewska*:
<https://www.polskieradio.pl/Ludzie/1583738,Marta-Januszewska>.
6. Łysiak W.: *Karawana literatury*. Warszawa 2013.
7. *Pisanie. Z Ryszardem Kapuścińskim rozmawia Marek Miller*. Warszawa 2012.
8. *Sen o szkockiej orkiestrze*. Rozmowa z Bohdanem Tomaszewskim. „Rzeczpospolita” z 10 sierpnia 2001 roku.
9. Szyłko-Kwas J.: *Twórcza postawa dziennikarza źródłem zmian w przekazie medialnym*. W: *Media i Społeczeństwo. Nowe strategie komunikacyjne*. Red. M. Sokołowski. Toruń 2008.
10. Świerczyńska W.: *Od dziennikarza do celebryty. Wizerunek dziennikarza jako narzędzie marketingowe kampanii informacyjnych*. „e-Politikon. Kwartalnik Naukowy Ośrodka Analiz Politologicznych Uniwersytetu Warszawskiego” 2014, nr XII.